

โครงการศูนย์ฟ้าพัฒนาตามแนวพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จังหวัดน่าน
ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568

1. หน่วยงานรับผิดชอบ

- 1.1 หน่วยงานหลัก ศูนย์ฟ้าพัฒนา ตำบลภูฟ้า อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน
- 1.2 หน่วยงานบูรณาการ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.)
- หน่วยงานสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์/แผนแม่บท/นโยบาย

- 2.1 ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม
- 2.2 ประเด็นยุทธศาสตร์ตามแผนย่อยของแผนแม่บท แผนแม่บท 15 พลังทางสังคม ประเด็นแผนย่อย
- 4.1.1 การเสริมสร้างทุนทางสังคม
- 2.3 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 หมายความว่า 9 ไทยมีความยากจนข้ามรุ่นลดลง และคนไทยทุกคนมีความคุ้มครองทางสังคมที่เพียงพอเหมาะสม : แผนงานยุทธศาสตร์เสริมสร้างพลังทางสังคม
- 2.4 นโยบายรัฐบาล : มุ่งมั่นที่จะพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งสถาบันพระมหากษัตริย์ สร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง และเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติพระราชกรณียกิจของสถาบันพระมหากษัตริย์ และดำเนินงานตามแนวพระราชดำริอย่างต่อเนื่อง
- 2.5 แผนแม่บทโครงการศูนย์ฟ้าพัฒนาฯ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570)

3. หลักการและเหตุผล

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชดำริและพระราชกระแสรับสั่งเกี่ยวกับโครงการศูนย์ฟ้าพัฒนา อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 โดยทรงเลือกพื้นที่อำเภอบ่อเกลือ และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดน่าน เป็นพื้นที่เป้าหมายในการดำเนินโครงการ ด้วยทรงตระหนักถึงสภาพป่าที่เสื่อมโทรม และถูกทำลายอย่างรวดเร็ว และยังเป็นพื้นที่ต้นน้ำน่าน ประกอบกับสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อนทำให้ราษฎรขาดโอกาสทางเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น ในการพัฒนาช่วยเหลือราษฎรให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงทรงเลือกเด็กเป็นกลุ่มเป้าหมายแรกของการพัฒนา ด้วยทรงเห็นว่า เด็กเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากสภาพปัญหาต่าง ๆ มากที่สุด และประการสำคัญคือ เด็กจะเติบโตเป็นผู้ดูแลพัฒนาท้องถิ่นของตนเองและประเทศชาติต่อไป หลังจากนั้น จึงทรงขยายงานพัฒนาเข้าสู่ชุมชนเพื่อช่วยเหลือราษฎร แก้ไขปัญหาความขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต โดยการบูรณาการพัฒนาหลาย ๆ ด้าน ตามสภาพปัญหาของพื้นที่ ทั้งด้านการเกษตร โภชนาการ สุขภาพ การส่งเสริมอาชีพ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ภายหลังจากที่พระองค์เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรและทอดพระเนตรบ่อเกลือสินเธาว์ ณ บ้านบ่อหลวง อำเภอบ่อเกลือ เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2538 จึงมีพระราชดำริให้สำนักงานโครงการส่วนพระองค์ฯ ดำเนินงานพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก และเยาวชนในโรงเรียนประถมศึกษา ก่อนเป็นอันดับแรก แล้วขยายไปยังศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขา "แม่ฟ้าหลวง" และทรงขยายงานพัฒนา ด้านอื่น ๆ เพื่อช่วยเหลือครอบครัวของเด็ก

เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2542 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภูฟ้า ในเวลาต่อมา งานโครงการพัฒนาต่าง ๆ ในพื้นที่ทั้งสองอำเภอถูกเรียกรวมกันว่า "โครงการภูฟ้าพัฒนาตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี"

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) ได้ร่วมสนองพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 เนื่องจากจังหวัดน่านได้ขอรับการสนับสนุนจาก ส.ป.ก. ให้ดำเนินงาน 3 กิจกรรมสำคัญ ได้แก่ (1) การสำรวจขอบเขตของพื้นที่โครงการ (2) การสำรวจรังวัดแปลงที่ดินรายแปลง เพื่อจำแนกสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินรายแปลงให้เกษตรกรผู้เข้าทำประโยชน์ในที่ดินของศูนย์ภูฟ้าพัฒนาฯ และ (3) การสำรวจฐานข้อมูลรายบุคคลในการทำประโยชน์ที่ดินของเกษตรกร เพื่อวางแผนและพัฒนาร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง และเพื่อสนองพระราชปณิธาน สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ส.ป.ก. จึงจัดทำโครงการปฏิรูปการจัดการที่ดินรายแปลง ภายใต้โครงการศูนย์ภูฟ้าพัฒนาฯ ซึ่งต่อมา วันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเสด็จทอดพระเนตรการดำเนินงานโครงการปฏิรูปการจัดการที่ดินรายแปลง ของเกษตรกรจำนวน 3 ราย ที่ ส.ป.ก. ได้ดำเนินงานโดยมุ่งเน้นการขยายผลสู่เกษตรกรในพื้นที่โครงการ โดยใช้ศูนย์เรียนรู้ที่ทรงเสด็จทอดพระเนตรเป็นต้นแบบในรูปแบบเครือข่ายเกษตรกร

นับตั้งแต่เริ่มโครงการในปี พ.ศ. 2550 ส.ป.ก. ได้ดำเนินการสำรวจรังวัดจัดที่ดินรายแปลง ให้แก่เกษตรกร จำนวน 127 ราย เนื้อที่ 1,200 ไร่ ทำให้เกิดความชัดเจนในเรื่องขอบเขตการใช้ประโยชน์ในที่ดินของเกษตรกรแต่ละราย และการดำเนินงานโครงการปฏิรูปการจัดการที่ดินรายแปลง โดยร่วมบูรณาการกับหน่วยงานต่าง ๆ จนเป็นผลสำเร็จ

เพื่อร่วมสนองพระราชปณิธานสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรบนพื้นที่สูง ประกอบกับแผนแม่บทโครงการศูนย์ภูฟ้าพัฒนาฯ ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570) ได้กำหนดกรอบระยะเวลาพื้นที่เป้าหมายและจุดเน้นแบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2566 - 2567) เน้นการปรับปรุงบำรุงรักษาแหล่งเรียนรู้ จุดสาธิตระบบโครงสร้างพื้นฐาน การถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระยะที่ 2 (พ.ศ. 2568 - 2569) เน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ขยายผล และพื้นที่ที่มีพระราชดำริดำเนินการเพิ่มเติม พร้อมทั้งขยายผลไปในพื้นที่ที่ต่อยอดความสำเร็จ ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2570) ขยายผลองค์ความรู้ไปสู่เกษตรกรพื้นที่อื่นโดยรอบศูนย์ เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของราษฎรในโครงการและพื้นที่ขยายผล โดยเพิ่มช่องทางการตลาดเพื่อให้โครงการเป็นศูนย์ต้นแบบการพัฒนาและถ่ายทอดความรู้อย่างครบวงจรแบบเบ็ดเสร็จในลักษณะเดียวกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ส.ป.ก. จึงจัดทำโครงการศูนย์ภูฟ้าพัฒนาตามแนวพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จังหวัดน่าน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ตามแผนแม่บทโครงการศูนย์ภูฟ้าพัฒนาฯ ระยะที่ 2 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ขยายผล และพื้นที่ที่มีพระราชดำริดำเนินการเพิ่มเติม พร้อมทั้งขยายผลไปในพื้นที่ที่ต่อยอดความสำเร็จ และระยะที่ 3 ที่มุ่งขยายผลองค์ความรู้ไปสู่เกษตรกรพื้นที่อื่นโดยรอบศูนย์ เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของราษฎรในโครงการ และพื้นที่ขยายผล โดย ส.ป.ก. จะนำแนวพระราชดำริการพัฒนาคุณภาพชีวิตราษฎรบนพื้นที่สูง ตัวอย่างความสำเร็จในพื้นที่ทรงงาน และเกษตรกรตัวอย่างจากโครงการปฏิรูปการจัดการที่ดินรายแปลงหรือโครงการต่าง ๆ ภายใต้โครงการภูฟ้าพัฒนาฯ ไปขยายผลในเขตปฏิรูปที่ดินอำเภอบ่อเกลือ และอำเภอสันติสุข โดยเกษตรกรเป้าหมายจะได้รับการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพที่ตรงกับความต้องการ เหมาะสมกับศักยภาพและทรัพยากรในพื้นที่ ส.ป.ก. จะสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบกลุ่ม วางแผนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับสินค้าเกษตรไปสู่การสร้างผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องการตลาด โดยเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกับศูนย์ภูฟ้าพัฒนาฯ

พร้อมทั้งจะสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่สู่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การศึกษาธรรมชาติ และวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อเพิ่มโอกาสในการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกร

4. วัตถุประสงค์

- 4.1 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตเกษตรกรบนพื้นที่สูง และใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนา
- 4.2 เพื่อการส่งเสริมอาชีพที่เหมาะสมกับศักยภาพของเกษตรกรและพื้นที่บนที่สูง
- 4.3 เพื่อขยายผลความสำเร็จของโครงการศูนย์ภูฟ้าพัฒนาฯ สู่เขตปฏิรูปที่ดิน

5. กลุ่มเป้าหมายการดำเนินการ

เกษตรกร จำนวน 60 ราย

6. พื้นที่ดำเนินการ

เขตปฏิรูปที่ดินอำเภอบ่อเกลือ และอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

7. วิธีดำเนินการ/กิจกรรม

- 7.1 จัดทำแผนปฏิบัติการ เน้นกระบวนการมีส่วนร่วม กับศูนย์ภูฟ้าพัฒนา และคณะกรรมการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดน่าน
- 7.2 ประสาน สืบค้นข้อมูลพื้นที่ เกษตรกรเป้าหมาย/หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อชี้แจงโครงการ
- 7.3 คัดเลือกเกษตรกรเพื่อเข้ารับการส่งเสริมองค์ความรู้ จำนวน 60 ราย
- 7.4 ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ/ศึกษาดูงาน เกษตรกรเป้าหมาย จำนวน 60 ราย
- 7.5 สนับสนุนปัจจัยการผลิต เกษตรกรเป้าหมาย จำนวน 60 ราย
- 7.6 คัดเลือกเกษตรกรที่พร้อมในการพัฒนาให้เป็นตัวอย่างด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต (การลดต้นทุน การสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพ/มาตรฐาน และมีการจัดการผลผลิต) และให้การสนับสนุนปัจจัยการผลิต จำนวน 1 ราย
- 7.7 การรายงานความก้าวหน้า ผลการดำเนินงาน และผลการใช้จ่ายงบประมาณประจำเดือนในระบบ ALRO Tracking และรูปแบบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และจัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงาน ประจำปี
- 7.8 การติดตามประเมินผลเกษตรกรตามแบบสัมภาษณ์เกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรม และเกษตรกรตัวอย่าง
- 7.9 การจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติ การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ผลการดำเนินงานโครงการ และการจัดนิทรรศการที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ
- 7.10 การพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ ส.ป.ก.จังหวัด/ส่วนกลาง

8. ตัวชี้วัด

- 8.1 เชิงปริมาณ : เกษตรกรเป้าหมาย ได้รับการส่งเสริมตามแนวทางพระราชดำริ จำนวน 60 ราย
- 8.2 เชิงคุณภาพ : เกษตรกรเป้าหมาย น้อมนำแนวพระราชดำริไปปฏิบัติและได้ผลจริง ไม่น้อยกว่าร้อยละ 60
- 8.3 ผลสัมฤทธิ์ : ร้อยละ 60 ของเกษตรกรที่นำความรู้ไปใช้มีรายได้สุทธิครัวเรือนเกษตรกรเพิ่มขึ้น ไม่น้อยกว่าร้อยละ 10

9.งบประมาณ

รวมทั้งสิ้น 664,060 บาท (หกแสนหกหมื่นสี่พันหกสิบบาทถ้วน) ประกอบด้วย

9.1 งบประมาณตามพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี พ.ศ. 2568 จำนวน 610,360 บาท (หกแสนหนึ่งหมื่นสามร้อยหกสิบบาทถ้วน)

9.2 เงินกองทุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ตามแผนการใช้จ่ายเงินกองทุนการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม พ.ศ. 2568 จำนวน 53,700 บาท (ห้าหมื่นสามพันเจ็ดร้อยบาทถ้วน)

10. ระยะเวลาดำเนินโครงการ

1 ตุลาคม 2567 - 30 กันยายน 2568

11. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

11.1 เกษตรกรตระหนักถึงความสำคัญของการได้รับการจัดสรรที่ดินทำกิน และมีแนวทางการใช้ประโยชน์ในที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

11.2 เกษตรกรมีการพัฒนาคุณภาพชีวิต และมีอาชีพที่เหมาะสมกับศักยภาพของเกษตรกรและพื้นที่สูง

11.3 การขยายผลความสำเร็จของโครงการศูนย์ภูฟ้าพัฒนาฯ สู่เขตปฏิรูปที่ดิน ทำให้เกษตรกรในเขตปฏิรูปที่ดินได้รับการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพที่ตรงกับความต้องการ เหมาะสมกับศักยภาพและทรัพยากรในพื้นที่

11.4 มีกลุ่มเกษตรกรที่สามารถจัดการผลผลิต ยกระดับสินค้าเกษตรไปสู่การสร้างผลิตภัณฑ์และตลาดรองรับด้วยการเชื่อมโยงกับศูนย์ภูฟ้าพัฒนาฯ

11.5 เกษตรกรสามารถจัดการพื้นที่สู่การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การศึกษาธรรมชาติ และวัฒนธรรมท้องถิ่น

11.6 เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น